

ВІДГУК

офіційного опонента Миропольської Н.Є., доктора педагогічних наук, професора, на дисертаційну роботу Чорної Наталі Борисівни “Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей”, представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Рецензована робота актуалізує поки що скупі напрацьовані в педагогічній науці напрями – готовність майбутнього вчителя до професійного саморозвитку, що є здатністю людини, її силою волі досягати гармонії і узгодженості власних потреб з соціальними (“сродністю”, за Г.Сковородою), забезпечуючи мотиваційну поведінку людини і зумовлюючи її пізнавальні координати.

Особлива розмова про майбутнього вчителя мистецьких дисциплін, який має скеровувати творче зростання дитини, розкріпачити її внутрішні сили, розширити межі вибору з-поміж цінностей, зробити учня чутливим до духовного, тобто забезпечити його художню та морально-аксіологічну активність. Тільки вчитель із сформованою готовністю до професійного саморозвитку буде спроможним допомогти учням реалізувати свою унікальність і самим стати світом культури, що може справити відчутний вплив як на вертикаль розвитку (вивищення самої людини), так і на горизонтальну динаміку – рівень культурної зрілості суспільства.

Викладач мистецьких дисциплін має володіти знаннями про своєрідність збагнення світу засобами, сенс яких не лише в тому, що мистецтво фіксує як конкретні видимі об’єкти життя, які можна реально сприймати, так і невидимі – переживання, прагнення, почуття, настрої. Мистецтво врівноважує внутрішню автономію людини з соціумом. Тому мета процесу підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін – у розвивальному нарощенні його знань і почуттів як онтогенетичного процесу набування, збереження й примноження духовно-ціннісних компонентів мистецтва з подальшою трансформацією в якісний вимір учнів, здатних адекватно відгукуватись на виклики реального

життя.

Цього вимагає сьогоднішня школа, де існує окрема освітня галузь “Мистецтво”, яка потребує висококваліфікованих вчителів. Тому представлене дисертаційне дослідження Н.Б.Чорної безпосередньо пов’язано з впровадженням не тільки Закону України “Про вищу освіту” та іншими документами, згаданими дисертанткою у вступі її дослідження, а й з розробкою і впровадженням Державних стандартів початкової, основної і старшої школи.

Критично-рефлексивний стиль розгляду базових понять з обраної проблеми дозволив авторці здійснити всебічний різноплановий аналіз поняття “саморозвиток особистості” (філософський, соціальний, антропологічний, психологічний, холістичний, педагогічний), його змістових характеристик, основних компонентів як детермінант розвитку особистості, модальності її взаємозв’язків з навколишнім світом і людьми.

З безлічі описових визначень Н.Б.Чорна обирає найістотніші ознаки, реконструює їх смисли, розгортає логіку взаємозв’язків. Одночасно відмітимо достатнє знання вітчизняних та іноземних джерел, завдячуючи яким здобувачка домоглася обґрунтованості міркувань щодо професійного саморозвитку як безперервного цілеспрямованого процесу “особистісного та професійного зростання”, спрямованого на “підвищення рівня власної професійної компетенції шляхом вдосконалення професійно значущих якостей, умінь та навичок, та реалізацію творчих здібностей відповідно до соціальних вимог з метою досягнень значних результатів у майбутній професійній діяльності” (с.40).

Достовірність дослідження ґрунтується на врахуванні спеціалізації “Мистецтво” у трьох сферах діяльності майбутніх педагогів: учитель мистецьких предметів в ЗОШ та ДПЗ; керівник мистецьких гуртків, студій, художніх колективів; організатор культурно-масових заходів. Мета одна, але кожна сфера має свою специфіку. Вчитель мистецьких предметів зобов’язаний досконально знати шкільну програму, бути готовим на кожному уроці

пробуджувати, надихати і вести школярів до вільної високосмислової і відповідальної дії – вчинку, заснованому на святолюбстві до життя та неприйнятті і протистоянні хаосу в будь-яких проявах.

У гуртках з мистецтва мета та ж сама, але з більш компенсаторною функцією, завдячуючи якій учням вдається досягати релаксації, гармонізувати іноді порушені стосунки з оточенням.

Сфера культурно-масових заходів – це розвиток соціально-комунікативних компетенцій, надання молодій людині можливості вивільнити свою часто закріпачену натуру шляхом самостійних пошуків і знаходження власного незапозиченого слова (думки, дії).

Беззаперечна наукова новизна полягає в тому, що у представленій роботі, враховуючи багатоаспектність теми, визначена готовність до професійного саморозвитку як “інтегроване поєднання трьох взаємопов’язаних компонентів: мотиваційно-вольового, когнітивно-інтелектуального, креативно-діяльнісного” (с.63). Серед найбільш вагомих наукових результатів можна відмітити:

- акцент на вольових якостях майбутнього педагога, що передбачають здатність людини усвідомлено діяти для досягнення мети, долаючи внутрішні перешкоди. Сильна сформована воля учителя викликає реакцію поваги, впливає на учня, тому можемо припустити, що такий вчитель не буде знаходитись у владі імпульсивних афективних дій (адже воля тісно пов’язана з характером людини і грає значущу роль в його становленні), і тоді в учнів процеси сприймання і запам’ятовування стануть теж більш саморегульованими;

- вивчення саме з указаних вище позицій мотиваційної готовності студентів до професійного саморозвитку на діагностичному етапі дослідження, де лише у 27% респондентів прослідковується тенденція до професійного становлення і саморозвитку. Рівні мистецької ерудиції продемонстрували переважання середнього (68%) і низького (21%);

- педагогічні умови, перша з яких – зміцнення мотиваційної основи

професійного саморозвитку студентів мистецьких спеціальностей на засадах акмеологічних позицій. Предметом акмеології, як ми знаємо, є максимальна досконалість – професійне і соціальне зростання, ціннісні установки, успіх у самовираженні і самоствердженні. І тому мотивацію як чинник активності студента, яка включає і потреби, і емоції, установки та ідеали, авторка слушно конкретизує на засадах акмеологічних позицій. А враховуючи, що мова йде про майбутніх учителів мистецьких дисциплін, це природно, оскільки саме у мистецтві початку ХХ століття акмеологія стала основою течії “жаги культури”, що поєднувала в собі національні традиції та європеїзм.

Усі компоненти дисертації “читаються” у контексті заявленої теми, що дозволило Н.Б.Чорній, використавши науковий метод моделювання, створити педагогічну модель, виокремити методичні підходи, умови, етапи, критерії і рівні готовності студентів до професійного саморозвитку.

Усі реалії експериментальної роботи дисертантка пояснює, обґрунтовує, коментує, спираючись на визначені нею теоретичні позиції і значний масив емпіричних даних, що забезпечило логічний і несуперечливий характер формульованої частини експерименту. Її опис рясніє цікавими фактами, методами і формами.

Кожна з виокремлених педагогічних умов передбачала підготовку відповідного методичного забезпечення, що і було зроблено дисертанткою - створення варіативної навчальної дисципліни “Основи професійного саморозвитку майбутніх учителів”, після опанування якої відбулись позитивні зміни у внутрішній позиції студентів як основи регулювання спрямованості особистості.

Виділимо питання, які, на наш погляд, вимагають обговорення:

1. Характеризуючи підходи як методологічний інструмент дослідження, потрібно хоча б іноді відзначати не тільки переваги, а й потенційні ризики кожного при їх некоректному використанні на практиці. Так, системний підхід може перетворитись на формальність, якщо не буде передбачати середовища

взаємодії цієї системи - статична вона чи динамічна, замкнута у собі чи відкрита тощо; інтегративний підхід у разі неврахування автономії певного виду мистецтва іноді шляхом штучної “спорідненості” (с.55) може агресивно нашкодити навчальним досягненням саме предметного характеру як спрямованості студента насамперед на орієнтацію у специфіці конкретного виду мистецтва, його унікальності. Аби не порушити питання норми і не зупинити роль конкретного виду мистецтва як референта смислу, пошук спільних ознак різних видів мистецтва має відбуватися у подальшому за потреби.

2. Не чітко прослідковується зв'язок особливостей перебігу пізнавальних і вольових якостей студентів з майбутньою професією - їхньою готовністю до діалогічності, мобільності, тобто до зустрічі з реальним навчальним процесом, в якому задіяні діти.

3. Не вистачає стислого викладу матеріалу про особливості роботи вчителя мистецьких дисциплін, а отже і підготовки до такої спеціалізації студентів, пов'язаної з розвитком сприймання і створення естетично-виразних форм, що трансформують ціннісні значення.

4. Теоретичну частину дослідження прикрасило б звернення до наукової спадщини грузинської філософсько-психологічної школи, що розробила основи вчення про установку (Д.Узнадзе, І.Божежава, А.Прангішвілі та ін.), яка пов'язана безпосередньо із саморозвитком. Як стан готовності до певної дії у певній ситуації установка є підґрунтям ключового поняття нашої дисертантки. Це те, що іде поперед саморозвитку, закладаючи якісний ґрунт до змін, інновацій, сполучених з внутрішнім перетворенням людини. Саме при дослідженні чинної теми доречно згадати цю теорію, що присвячена, як писав академік М. Д. Ярмаченко, цілісній зміні особистості, яка визначає всю психічну діяльність.

Зроблені зауваження не знижують загальної наукової і практичної цінності здійсненого дослідження. Вони спонукають до роздумів, що свідчить, що перед нами справжній науковий текст.

Автореферат повністю розкриває концептуальний зміст дисертації.

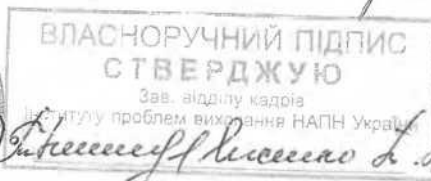
В авторських публікаціях як суто наукового характеру (їх 8), так і апробаційного (12) викладений зміст основних результатів дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам, які ставляться до кандидатських дисертацій (п.п.9,11,12,13 “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінетом Міністрів України від 24 липня 2012 року, №567), а його автор Наталя Борисівна Чорна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент: доктор педагогічних наук,
професор, головний науковий співробітник
лабораторії естетичного виховання та мистецької
освіти Інституту проблем

виховання НАПН України

Н. Є. Миропольська

[Handwritten signature]

[Handwritten signature] Н. Є.

[Handwritten signature]